

Szertartások és vallási szokások az unitárius egyházban.

Keresztelés.¹

5-ik közlemény.

Isten tisztelése és imádása nincsen sem helyhez, sem időhöz kötve, de az ember életének minden főbb mozzanata kapcsolatba van hozva Istennel. A születéstől a halálig keressük az alkalmat, hogy Istenünkre gondolhassunk s nagy nevét emlegessük.

Miután a fentebb elmondottakban megismerkedtünk az unitárius istentisztelet főbb részeivel: az imádkozással, énekléssel és az igehirdetéssel, nyomozzunk tovább. A szertartások nagy részben külső formaságok, de mindenik vallásos, hitépítő és istentiszteelő alkalommá válik, mert mindeniket Isten szolgálja, a lelkipásztor-pap végzi. Ezek által már, az általános istentisztelet helyett részletesebb, az egyes emberhez s főképpen a családhoz viszonyuló istentiszteletet végez. Így fogjuk fel a keresztelés, esketés, temetés, urvacsonya, konfirmálás stb. szertartásait.

Régi szokások és gyakorlatok.

A keresztelés történelme két természetes csoportra oszlik: a reformáció előtti és a reformáció utáni csoportra.

A keresztelés gyakorlatban volt már a Krisztus előtti időben. Az egyiptomi Isis, az indus Mithrás-isten kultusza általános volt. Ez istenek követői csak azok lehettek, akiket megmosással vezettek be a vallásba. Izraelben is hasonló volt az eljárás. Akik Izrael tagjai akartak lenni, férfi, nő vagy gyermek, három tanu jelenlétében megkeresztelkedtek. Keresztelő János ezt a régi gyakorlatot folytatta a Jordán mellett, holott ő a körülmetélés gyermeke volt.

¹ *Disciplina Ecclesiastica*: Egyházi rendtartás, Gálfi Lőrinc fordítása, közölve dr. Tóth György: *Az Unitárius egyház rendszabályai* III. 89 sz. lapjain.

„A nyolcad napon eljövének, hogy körülmetéljék és atyja neve Zakariás helyett, Jánosnak nevezteték atyja kívánságára. (Luk. I. 59, 63).

Ugyanezt az eljárást követték Jézus szülõi. (Luk. 2. 21.) Tehát a kereszténységbe a körülmetélés bevonult a két alapító apostol, Keresztelő János és Jézus Krisztus útján. De János a vízben keresztelést tartotta a megtérés legbiztosabb jelének és foglalójának. Nagy hire és nagy hatása is volt. Ennek bizonyossága, hogy Jézus is fölkereste a keresztelõt.

János, a keresztelő, a Jordán vizében megmosta mindazokat, akik hozzá közeledtek. (Mt. 3. r. 6).

Nemcsak a megtérés jele volt ez, hanem a külső megtisztulásé is, mert aki akár a puszta futó homokjában, akár az utca porában járt a keleten használt szandálban, nagyon rászorult a mosakodásra és a fürdésre. Bármilyen közönséges tisztálkodás volt ez a természetes eljárás, mégis ez volt a „megtérés keresztisége“. „És megkeresztelkednek vala ő általa a Jordán vizében, vallást tevén az ő bűneikről. Akkor eljőve Jézus Galileából a Jordán mellé Jánoshoz, hogy megkeresztelkedjék ő általa.“ (Mt. 3. r. 6, 13).

Később, Máté szerint (28, 19) maga Jézus utasítja tanítványait, hogy „a népeket megkereszteljék“. Erről a versről a bibliai kritika kimutatta, hogy Jézus halála után, a keresztény egyház kialakulása kezdetén, Kr. u. 150 körül, toldották be az evangélium végére. Szükség volt hasonló eszközökhöz folyamodni, hogy az új evangélium terjedése biztosítva s az isteni titkos erő hatalma elismerve legyen. Pál mondja: a mi egyéb időben meg nem ismertetett az az emberek fiaival, az most kijelentetett az ő szent apostolainak és a profétáinak a lélek által. (Péter 8. r. 5).

Keresztelő János megkeresztelte Jézust is, „mert ő maga kíván eleget tenni minden igazságnak“. Ez a keresztelés a folyó vizébe bemerítéssel történt. Az eseményt mind a három evangélium följegyezte és rendkívüli jelentőséget tulajdonítanak neki. Égi jellel kísérik. A kiszinezés célja kétségen kívül az, hogy Jézus messiás-ságát már az előjelekkel is bizonyítsák, ami azt a gondolatot ébreszti, hogy enélkül a keresztelést Jézusra — a messiásra — nézve igen közönséges, sőt lealacsonyító cselekedetnek tartották volna.

Tehát az evangélium szerkesztői és írói nem kimélték meg ezt a keleti szokást a zsidó messiási várakozás bűvös és csodás hatásától.

Ezzel is hozzájárultak az eredet elhomályosításához. Harnack, a nagy theologus és dogmahistoria író mondja: direct uton nem lehet bizonyítani, hogy a keresztséget Jézus alapította volna. Máté 28, 19. (megkeresztelvén őket atyának, fiunak, szentléleknek nevében) nem az ur mondása. A feltámadott Jézusnak csak a későbbi hagyomány tulajdonít beszédet vagy parancsot. Jézus előtt ismeretlen a trinitárius formula. Sem János, sem Pál nem ismeri. Jézus megkeresztelkedett, de nem keresztelt. (Ján. 4. 2.)

Valamint a görög és más népek hitfelfogása szerint, a keresztények között is folyamodni kellett titokzatos jelekhez, misteriumokhoz, „hogy a profan elemeket távol tartsák“. A pogányokat kizárták mindaddig, amíg a kellő előkészület után a keresztségre alkalmasok nem lettek.

Ennek a másik oka az volt, hogy a keresztényé lettek társaságát megakarták védeni az alacsony dolgoktól s azoktól, akik bűvöléssel, csillagjóslassal, csodatevéssel foglalkoztak. Hasonló eljárást követtek azokkal, akik vallásos, vagy szinpadi nyilvános játékokban, mutatványokban résztvettek. Akik a hosszas előkészületi próbákat kiállották, azokat a keresztelés szertartásában részesítették. Lukács szerint (I. 4. v.) Teofilus is részesült ebben a tanításban, amely néha két-három évig tartott.

A tanító a megkeresztelésre előállottnak fejére tette a kezét és imát mondott a gyülekezet előtt.

Hogy mily lassan és nehezen alakult ki a keresztelés gyakorlása annak értékes bizonyága, hogy a keleti egyházban nem december 25-én, hanem január 6-án jelenik meg, (Epiphania) mert nem a születést, hanem a keresztelést ünnepelték. A karácsonyt csak 376-ban kezdték ünnepelni.

Az őskeresztény egyházba föl vételre két időszak, husvét és pünköst volt kijelölve. Husvét estve a közönség összegyűlt, hogy lássa a jelöltek előkészülete eredményét. Egész estvét böjtöléssel és imádkozással töltötték el. Mikor a nap kezdett hajnalodni, a jelölteket előkészítették a vízbe bemerítésre. Ruhájukat levetették. A nők hajokat kibontották, nyakékszereiket, más diszeiket letették. Először az ifjak, azután a férfiak, majd a nők következtek. Még mielőtt a vízbe merültek volna, mindenik kijelentette, hogy megszakít minden közösséget az ördöggel és minden angyalával. Azután háromszor alámerültek. „Midőn aztán kivesznek minket, tej és mézből készült

vegyüléket veszünk a szánkba és egy egész hétig tartozkodunk a fürdéstől". (Tertullian szavai).

Kezdetben, de később is, ha a körülmények úgy kívánták, sokkal rövidebb idő alatt, sőt alkalmilag is megtörténhetett. (Csel. 16. r. 13. sk.) Ha folyóvíz nem volt közelben, a fejre öntöttek háromszor.

Már az első száz években egybekapcsolták a kereszteléssel az ördög megtagadását s a világi dolgok megvetését.

A legrégebb rituális könyvekből az tűnik ki, hogy a keresztelés három fokozaton ment át. A gyermeket, a régi zsidó eljárás szerint először a templom tornácaiba vitték, hol a pap, vagy egy az öregek közül, keresztény nevet adott neki s némely esetben keresztet vetett a homlokára. Rövid ima után intést mondott, hogy vallásosan neveljék. A negyvenedik napon bemutatták a gyermeket szülői. Ez már a tisztulás jele volt mind az anyára, mind a gyermekre. A pap kezét fejére téve imát mondott. Ugyanez történt a Lukács leírása szerint Jézussal: mikor beteltek Mária tisztulásának napjai, a Mózes törvényei szerint, felvivék Jeruzsálembe, hogy bemutassák az Urnak. (Luk. 2. r. 22).

Ez a bibliai szöveg alkalmas volt a keresztények kezében az eljárás bevezetésére, de egészen kétséges, hogy a negyven napos gyermeket a jeruzsálemi templomban mutatták be. A második évszázban Tertullian csodálkozik azon, hogy fiukat és leányokat kereszteléshez bocsátnak, egyszerűen az ők kedvükért. Szerinte meg kell várni míg megértik mi a jelentősége. Azonkívül miért is sieszenek a kis gyermekek bűneik bocsánatáért? A híressé lett Augustinus tizennégy éves korában, betegségében kérte, hogy kereszteljék meg, de anyja, Veronika korainak találta. Csak harminc éves korában keresztelték meg, mint Jézust. Némelyek életök végéig vártak, hogy a kereszteléssel a bűntől megtisztulva mehessenek a mennyországba. A negyedik százban már kezdték gyakorolni a gyermek keresztelést.¹

Az evangéliumok és az apostoli iratok után különös értéke van a *Tizenkét apostol tanításának* a dogmatikus jellegű kérdések elbírálásánál. Ez a nagybecsű irat a második részben a 7-ik fej.-ben

¹ A 2-ik évszáz végén Ireneus sürgette a gyermekkeresztelést, de nem lépett életbe.

szól a keresztségről, tehát nem oly régi forrásból származik, mint a megelőző 1—6 fej. A 7-ikben a keresztelezésről így rendelkezik: „Kereszteljétek az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevére élővizben. De ha élő-vized nincsen, más vízben kresztelj, ha pedig hidegben nem lehet, melegben. De ha egyik sem volna, tölts háromszor vizet a főre: Atya, Fiu, Szentlélek nevére“.

Annyira hangsúlyozza a formulát, mintha nem is a keresztelezés volna a fontos.

Érdekessé teszi a befejező intézkedés: „a keresztelezés előtt pedig hadd böjtöljön a kereszteleendő és mások is, akiknek lehet. A megkeresztelendőt pedig szólítsd fel, hogy böjtöljön egy vagy két nappal előre“.

Ez már egészen elűt az evangéliumoktól, mert azokban szó sincsen ilyen előkészületről.

A *Tanitás* 9. fej. újabb meglepőt tár föl, mert azt mondja, hogy urvacsorát csak azok ehetnek és ihatnak, „akik megvannak keresztelkedve az Ur nevére“.

Az angol püspöki egyházban ma is gyakorlatban van. A róm. kath. egyház szerint szintén előkészületet tesznek a felnőttek, kivétvén szívökből minden egyéb gondolatot, mert csak így szabadulnak meg „eredeti bünből“. (Esztergomi 1583. évi Ritus). A vízbe való bemerítés jegyzi a bünnek halálát és eltemettetését. A vízből való kivételét a bünnek halálából való feltámadást“. Tehát a r. katolikusok a bemártást is gyakorolták. A víznek csodatevő, isteni erőt tulajdonítottak. Magyarázatul hivatkoztak arra, hogy „kezdetben Isten lelke lebegett a vizek felett“. Az anglikán pap Isten segedelmét kéri, hogy a víz megszenteltesék s elmossa a bünt. Akik megkeresztelkedtek, mint újszülöttek befogadtattak a Krisztus egyházába és az örök váltság részeseivé lettek.

A keresztelezés fontossága és a szertartás sokoldalúsága az idő rendjén, mind nagyobb lett. A püspök befolyása végül oda emelkedett, hogy nélküle a keresztelezés nem törvényes, nem érvényes. A felszentelt pap megnyerte ezt a jogot a felszenteléssel.

A kételkedők és akiknek a hosszas szertartás nem tetszett, azt kérdezték, hogy a tanítványokat ki keresztelte meg s hogy jutottak a megváltás boldog állapotába? A kérdésre a keresztény apologeták azt felelték, hogy ők is részesültek a keresztségekben,

őn Jézussal a csónakban voltak, mert a vihar felverte a vizet
ájok preckelte.

Az a kérdés is foglalkoztatta a keresztyény atyákat, hogy mi
enik azokkal, akik nem készülhetnek rá a keresztelésre, vagyis
csecsemőkkel és azokkal, akik kereszteleetlenül hálnak meg? A
et egyszerű volt: t. i. „a halottaknál sokkal értékesebbek az
; a kicsinyektől pedig nem kell megvonni az áldást, mert az
ülöket bántja.“ A nehézséget úgy próbálták elenyésztetni, hogy
yermekek helyett a keresztszülőre ruházták a felelősséget. Külöm-
is a gyermek-kereszteleés útjában igen nagy akadály volt. A
iából nem lehetett támogatni. Az egyházi atyák sem foglalkoz-
vele. Csak a harmadik évszázban emlegeti Origenes, de az
iszületés gondolata még ekkor sem volt alkalmazva, mert a
rmekek még semmi rosszat nem cselekedett. Arról ekkor még nem
tt szó, hogy eredendő bűn is van.

Végül mégis be kellett illeszteni ezt a szerencsétlen gondo-
ot a keresztyény felfogásba. Ki kellett mondani, hogy a csecsemő
bűnös, mert az első szülőktől rászállott az átok és a bűn.

Ezzel egy halálosan sötét felhő nehezedett az embervilág lel-
re és életére. Mert mit használ valakinek ez a világ, ha ő szün-
enül csak azzal foglalkozik, hogy romlott, rossz, teljesen képtelen
a és készülnie kell az örök kárhozatra és veszedelemre?!

Mint hogy a kereszteleéstől származott a büntől-szabadulás,
ndosan intézkedtek, hogy a püspök hatása még akkor is bizto-
tassék, ha a kereszteleést más végzi. Így keletkezett a konfirmálás,
hát a bérmálás.

* * *

Az, amit a fentebbiekben elmondottam, a kereszteleés eredetére
natkozik, de már is magában foglalja a csiráját minden további
ódosulásnak, változásnak, reformnak és visszaélésnek. Természetes,
ogy a reformáció a kereszteleésre is elsőrendű figyelmet fordított.

Dr. Boros György.

A reformáció emlékünnepe.

A magyarországi protestáns egyházak hiveit az 1517. évi október 31-ikének emlékére rendezett ünnepség évek óta össze hozza a Redout nagytermébe. A nekünk beküldött meghívóból örömmel látjuk, hogy a három protestáns egyház reprezentáns egyesülete: a Bethlen Gábor Szövetség, a Luther Szövetség és a Dávid Ferenc Egylet karöltve dolgoznak. Ez jól esik a mi erdélyi lelkünknek. Ez a szellem: az erdélyi lélek munkája. Gyümölcse: a felekezeti béke. Áldása az ország nyugalma. Jól esik látnunk a három protestáns egyház együttes szereplését. Egyházunk részéről a mult évben dr. Mikó Ferenc ig. miniszteri osztályfőnök és az idén dr. Tóth György kúriai bíró alia mondtak záróbeszédet. Dr. Tóth György ezeket mondta:

„Az emberi társadalom fejlődésének átfogó, egyetemes szemlélete és tudományos megvizsgálása napról-napra meggyőzőbben állítja elénk azt a nagy összefüggést, azt a mély egymásba fonódottságot, amely az ember fizikai életében és lelkivilágában ható tényezőként működik s az emberi közösségeket formálja, alakítja.

A nagy, széles embertömegek a titokzatos erők hatása alatt keletkezett különböző, egymásra következő s évezredes nomád életet élő nagy kultúrák keretében törnek az Isteneszménybe kapcsolódó emberi tökéletesség felé.

A keleti (egyiptomi, assyr babiloni, semi, helén, latin,) nagy kultúrák után a geográfiailag széttagolt és különböző fajok által lakott Nyugateurópa népessége az egységes keresztény kultúra keretében éli ki emberi és történelmi elhivatását. Ez a kultúra önmagában is külön érzékelhető, de azért az egyetemes fejlődéssel összefüggő, világtörténelmi folyamat. Ez a nagy kultúr egység ép oly kultúr-részletszépségeket tár elénk, mint az egyazon terület vegetációjának, virágzó pompájának harmonikus szépsége.

A reformációt megelőző renaissance történelmének keresztmetszete ma már kétségtelenné teszi, hogy az erkölcsi világrendben nyugvó egyetemes társadalmi fejlődés keresztény lelkiességét a keleti egyház elszakadása (1054—1453) után a művésze-